

Nazizm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook + Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Trzecia Rzesza. Nowa historia*, tłum. Grzegorz Siwek, Kraków 2010, s. 599.
- Źródło: John Nicholas Gray, *Czarna msza. Apokaliptyczna religia i śmierć utopii*, tłum. Adam Puchejda, Karolina Szymaniak, Kraków 2009, s. 109–111.
- Źródło: Stanisław Filipowicz, *Historia myśli polityczno-prawnej*, Gdańsk, s. 363.

Ideologia nazistowska stała się podstawą jednego z najbardziej zbrodniczych reżimów politycznych w dziejach świata. II wojna światowa, Holokaust, czystki etniczne oraz zbrodnie wojenne – to najbardziej znane i dramatyczne skutki przejęcia władzy w Niemczech przez narodowych socjalistów. Doktryna, do której odwoływali się oni w swojej polityce, była jednak dobrze przemyślana, nawet jeśli w wielu miejscach ocierała się o szaleństwo. Aby zrozumieć działalność nazistów, należy odtworzyć jej podstawowe założenia.

Twoje cele

- Przeanalizujesz najważniejsze zasady ideologii nazistowskiej.
- Wyjaśnisz różnice między nazizmem a innymi doktrynami politycznymi.
- Zinterpretujesz źródła ideowe nazizmu.

Przeczytaj

Nazizm (**narodowy socjalizm**) był ideologią, która zanegowała rzeczywistość w imię paranoicznej wizji świata. Zmagania o radykalną metamorfozę porządku społecznego przedstawiała jako brutalną wojnę „sił dobra” z „siłami zła”, w której ostateczne zwycięstwo miało trwale odmienić ludzką kondycję.

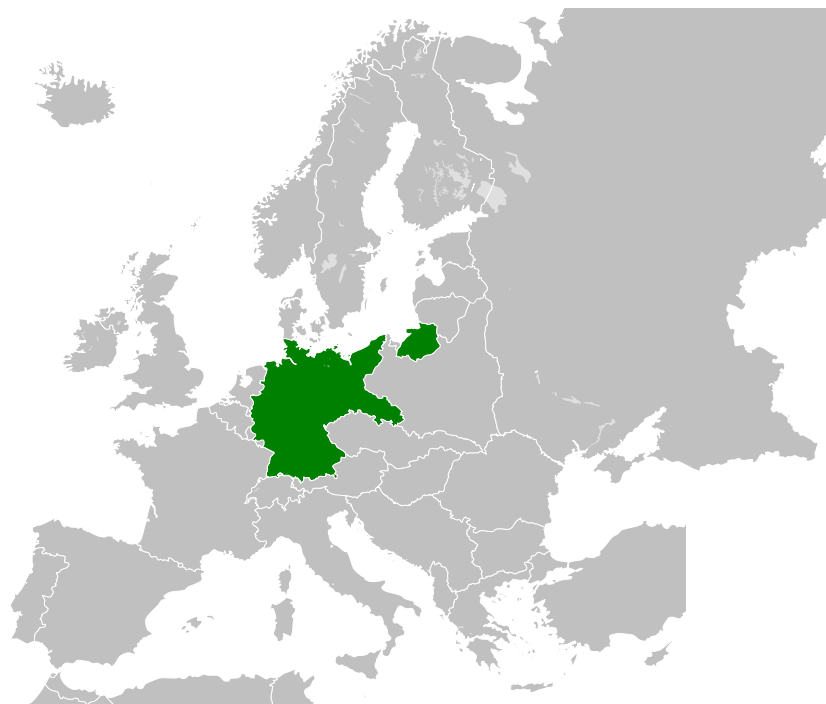
Nazistowski symbol łączący niemieckiego orła i swastykę

Źródło: domena publiczna.

Atak na nowoczesny świat

Według nazistów nowoczesny świat znajdował się w stanie krańcowego rozkładu, a sami Niemcy stanęli w obliczu gigantycznej katastrofy. Twierdzili, że wszystkie dziedziny życia przenika kryzys istnienia, a dawny uporządkowany świat ustąpił miejsca zepsuciu i degeneracji. Zwolennicy nazizmu swoją wizję kreślili z wielkim rozmachem: upadek dostrzegali w każdym aspekcie życia społecznego – w gospodarce, polityce oraz kulturze.

Zwolennicy nazizmu uważali, że siły międzynarodowego kapitału zaatakowały niemieckich chłopów i rzemieślników. Ci ostatni zetknęli się z bezdusznym światem wielkiej finansjery, czego skutkiem była ich degradacja do klasy proletariatu. Naziści ubolewali nad tym, że wszechwładza pieniądza i „bezwstydne panowanie renty” zniszczyły autentyczne więzi między Niemcami. „Ciężko chora jest nasza ojczyzna – pisał Gottfried Feder, jeden z ideologów narodowego socjalizmu – ciężko chory jest cały świat. Trucizna mamonizmu niszczy życie ludzkości”.

Zepsucie dostrzegali naziści również w sferze polityki. Upadek cesarstwa na skutek klęski Niemiec w I wojnie światowej zainicjował w tym kraju rządy demokratyczne. Te jednak, w opinii narodowych socjalistów, są upokarzającym spektaklem: skłócone partie polityczne, blokady parlamentu, prymat prywatnych interesów. [Republika Weimarska](#) nie miała cienia autorytetu cesarstwa – ubolewali naziści.

Narodowy socjalizm zaatakował również nowoczesną kulturę. Środowisku filmowemu i teatralnemu zarzucał propagowanie aberracyjnych wzorców zachowań oraz całkowity brak patriotyzmu. Naziści z pogardą spoglądali na krytyków literackich i publicystów lewicowych czasopism. Tę pogardę wyrażali określeniem Kulturbolschewismus (kulturalny bolszewizm), które odnosili do całej modernistycznej kultury i sztuki, widząc w niej przejawy [dekadencji](#).

Antyniemiecki spisek

Ideolodzy nazizmu podkreślali, że te wszystkie złe idee pochodzą nie od samych Niemców, ale od ich wrogów. Traktat wersalski, który naziści uznawali za skrajnie niesprawiedliwy, sprawił, że państwo niemieckie stało się kolonią państw zachodnich i łupem anglosaskiego kapitalizmu. Inaczej mówiąc, zdaniem narodowych socjalistów został zawiązany antyniemiecki spisek. Mieli w nim uczestniczyć wszyscy wrogowie niemieckiego narodu, którzy inspirowali do antyniemieckich działań najbardziej zdemoralizowane grupy Niemców.

W tym antyniemieckim spisku uczestniczyli, według zwolenników nazizmu, liberałowie, którzy propagują obcy Niemcom egoizm jednostki, także socjaliści przedkładający walkę klasową ponad dobro narodu, i wreszcie pacyfiści – ci z kolei chcieli rozbroić naród niemiecki i pozbawić woli walki o własne ocalenie.

Antysemityzm i rasizm

Centralnym motywem ideologii nazistowskiej był jednak antysemityzm. Zdaniem nazistów, wszystkie środowiska, które uczestniczą w antyniemieckim spisku, zdominowane są przez Żydów. Prowadziło to ich do paranoicznego tropienia wpływów żydowskich. Odnajdywali je wśród międzynarodowych bankierów, w lewicowych partiach politycznych, w Lidze Narodów i w środowiskach artystycznych promujących modernistyczną kulturę.

Antysemityzm nie był wynalazkiem nazistów, jednak to oni nadali mu specyficzną formę. Ideolodzy narodowego socjalizmu połączyli go bowiem ze znaną już w XIX wieku teorią rasistowską (Gobineau, Chamberlain). W jej świetle ludzkość podzielona jest na odrębne rasy, które tworzą hierarchię. W ujęciu nazistów pomyślność narodów jest możliwa tylko pod warunkiem zachowania zasad „higieny rasowej” – czyli rasowej czystości. Głosili, że największe kataklizmy w historii były konsekwencją odejścia od tej zasady i mieszania się ras, zaś dzieje powszechne są w istocie historią walk między rasami. Na szczycie hierarchii narodowi socjaliści umieścili rasy germańskie. Na samym dole natomiast znalazła się rasa semicka, za której głównych przedstawicieli uznano Żydów.

Rasizm hitlerowski był koncepcją niespójną, w której mieszały się pojęcia rasa aryjska, rasa nordycka, rasa germańska. Podbijano kraje zamieszkałe (w myśl tej ideologii) przez „aryjczyków”, np. Danię i Norwegię, zawierając sojusze z państwami „niearyjskimi” – Japonią i Węgrami.

Połączenie antysemityzmu z rasizmem doprowadziło nazistów do absurdalnego twierdzenia, że Żydzi, będąc najniższą rasą, nie stworzyli żadnej kultury, a jedynie korzystają z dorobku ras aryjskich. Ideolodzy narodowego socjalizmu podkreślali, że Żydom zależy tylko na pieniądzach, władzy oraz na wynarodowieniu innych narodów. Ponieważ jednak cechy żydowskie były, w świetle ideologii nazistowskiej, cechami gatunkowymi, biologicznie uwarunkowanymi, zmiana natury Żydów była więc niemożliwa. Naziści wyciągnęli z tego ostateczny wniosek: Żydów należy usunąć.

W ideologii nazistowskiej walka z Żydami urosła do rangi olbrzymiego przedsięwzięcia. Nie tylko Niemcy zostają do niego włączeni. Los wszystkich innych narodów zależy ostatecznie, według nazistów, od rozstrzygnięcia wielkiej bitwy z Żydami, którzy stanowią praprzyczynę wszelkiego zła na świecie. Propaganda nazistowska nie przebiera w środkach, nazywając Żydów „zarazą”, „pasożytami” czy „odwiecznymi bakcydami ludzkości”. Losy świata wydają się zależeć od pokonania tego wroga. Hitler pisał: „Jeżeli Żyd za pomocą swego marksistowskiego wyznania wiary odniesie zwycięstwo nad narodami tego świata, korona jego będzie wieńcem żałobnym ludzkości, a planeta nasza będzie jak ongiś przed milionami lat krążyła w eterze całkowicie wyludniona”.

Bojkot żydowskiego handlu i usług 1 kwietnia 1933 r. Placówki takie jak sklepy, warsztaty rzemieślnicze, zakłady usługowe były oznaczane i pilnowane przez umundurowanych funkcjonariuszy, których obecność miała odstraszać potencjalnych klientów. Źródło: U.S. National Archives and Records Administration, domena publiczna.

Führer i Tysiącletnia Rzesza

Adolf Hitler, Führer III Rzeszy

Źródło: Bundesarchiv, Bild 183-S62600, licencja: CC BY-SA 3.0.

Naziści głosili, że aby ta ostateczna batalia zakończyła się sukcesem, potrzebny jest wódz – Führer. Tylko on może cofnąć naród niemiecki znad przepaści i doprowadzić go do wielkiego zwycięstwa. Führer będzie w stanie, jak twierdzili narodowi socjaliści, przywrócić utraconą jedność narodową. Pisząc o narodzie, nawiązują oni do tradycji romantycznej. Nie traktują go w kategoriach racjonalnego związku, ale jako powiązaną ze źródłami **teutońskimi** mistyczną i organiczną wspólnotę, która oferuje swoim członkom nieśmiertelność.

Po ostatecznym zwycięstwie nad swoimi wrogami, ów **Volk**, jak zapowiadali naziści, odnajdzie swoje miejsce w Tysiącletniej

Rzeszy. Będzie to oparte na czystości rasowej i doskonale pod każdym względem państwo narodu niemieckiego. Jego granice będą rozszerzały się daleko na wschód – Niemcy potrzebują bowiem **Lebensraum** – przestrzeni życiowej. Hitler stwierdził: „nowa Rzesza musi znowu rozpocząć marsz szlakiem dawnych rycerzy krzyżowych, aby niemieckim mieczem dać niemieckiemu pługowi rolę, a narodowi – chleb powszedni”.

Słownik

dekadencja

chylenie się ku upadkowi, któremu towarzyszy rozkład dotychczasowych wartości oraz zasad

Lebensraum

przestrzeń życiowa; tereny w Europie, które, według nazistów, należały się Niemcom jako uprzywilejowanej rasie

Liga Narodów

organizacja międzynarodowa założona (z inicjatywy USA) po I wojnie światowej, mająca na celu utrzymanie pokoju na świecie; prekursorka ONZ

teutoński

odnoszący się do Teutonów, czyli ludu germańskiego żyjącego w epoce starożytnej

Republika Weimarska

potoczna nazwa międzywojennego państwa niemieckiego, które powstało po rewolucji listopadowej z 1918 r. oraz likwidacji cesarstwa

Volk

niemiecka nazwa narodu, któremu niemieccy romantycy i nacjonaści przypisywali cechy duchowe i ezoteryczne

Audiobook + Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem opisującym źródła ideologii nazistowskiej i wykonaj ćwiczenie.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Polecenie 2

Zapoznaj się z animacją i wykonaj ćwiczenia.

Trwa wczytywanie danych ..

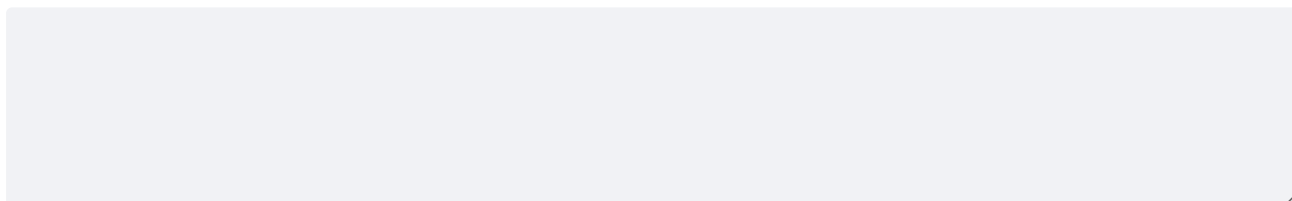
Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DHGFjJs3u>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału *Czy nazizm to przeszłość?*

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, w jakich okolicznościach historycznych narodził się faszyzm.

Ćwiczenie 3

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż, kogo naziści zaliczali do wrogów narodu niemieckiego.

- arystokratów i socjalistów
- pacyfistów i liberałów
- demokratów i protestantów
- katolików i nacjonalistów

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Idea Tysiącletniej Rzeszy nawiązywała do dotychczasowej historii państwa niemieckiego.	☐	☐
Naziści uzasadniali swoje stanowisko antyżydowskie, odwołując się do teorii rasistowskiej.	☐	☐
Według ideologów nazistowskich kultura nowoczesna Niemiec weimarskich była zdegenerowana.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Połącz poniższe teksty z ideologiami politycznymi.

Władza w państwie powinna respektować zasady religijne., Ustrój państwa powinien odzwierciedlać tradycję społeczeństwa, które w nim żyje., Narody i rasy są zamkniętymi gatunkami i nie powinny się ze sobą mieszać., Jedyne państwo może stworzyć wartościowy naród., W budowie nowego państwa należy odwoływać się do tradycji starożytnego Rzymu., Państwo jest tylko środkiem do celu. Celem jest zachowanie rasy.

konserwatyzm	
fasyzm	
nazizm	

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, na czym polegał, według nazistów, kryzys współczesnego im świata.

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

” Stanisław Filipowicz

Historia myśli polityczno-prawnej

Chiliastyczna symbolika odkupienia i regeneracji decydowała o sile nazistowskiego mitu. Wszystkie działania totalitarnej władzy znajdowały usprawiedliwienie w pełnej patosu wizji Tysiącletniej Rzeszy. Tak rodził się system wartości narzucający obsesję mocy, gloryfikujący nieprzejednanie, skupiający całą uwagę na postaci wroga. Trzeba jednak wyraźnie podkreślić, iż w nazizmie fascynacje eschatologiczne sprzęgły się z retrospekcją. Społeczeństwo miało się odrodzić dzięki odżywczej kąpieli u źródeł czasu, przywracając do życia dawne, zdrowe zasady (program nazistowskiej przebudowy obdarzono mianem „rewolucji konserwatywnej”!).

Źródło: Stanisław Filipowicz, *Historia myśli polityczno-prawnej*, Gdańsk, s. 363.

Podaj wskazany w tekście element doktryny nazistowskiej, który łączył ją z konserwatyzmem, oraz taki, który ją od niego odróżniał.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

” John Nicholas Gray

Czarna msza. Apokaliptyczna religia i śmierć utopii

Nazizm, podobnie jak millenarystyczne ruchy średniowiecza, zrodził się w czasie społecznych niepokojów. Masowe bezrobocie, hiperinflacja i upokarzające konsekwencje wielkiej wojny wzbudziły w Niemczech dojmujące poczucie niepewności i utraty tożsamości. (...) James Rhodes w mało znanym studium przeprowadził systematyczną analizę nazizmu jako nowoczesnego ruchu millenarystycznego. Podobnie jak anabaptyści czy inni średniowieczni millenaryści, naziści byli opętani wizją kataklizmu, z którego wyłoni się nowy świat.

Źródło: John Nicholas Gray, *Czarna msza. Apokaliptyczna religia i śmierć utopii*, tłum. Adam Puczejda, Karolina Szymaniak, Kraków 2009, s. 109–111.

Wyjaśnij, czym były ruchy millenarystyczne, oraz wymień jeden element millenaryzmu w ideologii nazistów.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

” *Trzecia Rzesza. Nowa historia*

Prowadzona przez nazistów wojna miała dwoisty charakter i cel, co z uderzającą jasnością wyraził Hermann Göring: „Ta wojna nie jest drugą wojną światową. To wielka wojna ras. W ostatecznym rozrachunku liczy się to, czy zwyciężą w niej Niemcy i Aryjczycy, czy też światem będą rządzić Żydzi; to jest właśnie stawką tej walki” . (...)

Wojna nazistów była sposobem na rasowe „oczyszczenie” Europy i wiązała się z wysiedlaniem całych grup ludności oraz fizyczną likwidację każdego Żyda – mężczyzny, kobiety i dziecka – wcześniej aresztowanego bądź ujętego w którejś z łapanek czy obław. (...)

Przeprowadzona przez nazistów rzeź Żydów była zarówno głównym elementem ogólniejszej rasistowskiej ideologii, jak i stanowiła kategorię samą w sobie, biorąc pod uwagę fakt, że naziści postrzegali Żydów jako zagrożenie dla własnego istnienia, a także to, iż przeprowadzili kampanię eksterminacyjną z wielką konsekwencją i bezprecedensową brutalnością.

Źródło: *Trzecia Rzesza. Nowa historia*, tłum. Grzegorz Siwek, Kraków 2010, s. 599.

Wskaż trzy czynniki, które w doktrynie nazistowskiej uzasadniały eksterminację Żydów.

Dla nauczyciela

Autor: Krzysztof Kowaluk

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Nazizm

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony.

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

V Państwo, myśl polityczna, demokratyzacja.

Uczeń:

8) przedstawia założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu oraz dokonuje ich krytyki z punktu widzenia praw człowieka i demokracji.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wymienia podstawowe założenia ideologii nazizmu;
- wyjaśnia, w jaki sposób nazistowskie koncepcje ideologiczne doprowadziły do zbrodni;
- identyfikuje źródła ideologiczne nazistowskiej doktryny.

Strategie nauczania:

- lekcja odwrócona;
- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia najważniejsze zasady ideologii nazistowskiej. Główne jej punkty zostają zapisane na tablicy.
2. Uczniowie zapoznają się z audiobookiem „Ideowe źródła nazizmu” oraz wykonują ćwiczenia zamieszczone pod nim.
3. Nauczyciel przedstawia temat i cele zajęć.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel inicjuje dyskusję na temat: „Jakie elementy doktryny nazistowskiej odpowiadają za zbrodnie Niemców podczas II wojny światowej?”. Odbywa się burza mózgów. Nauczyciel zwraca uwagę na psychologiczne zjawisko eskalacji, odwołując się do polityki NSDAP.
2. Po zakończonej dyskusji nauczyciel zadaje pytanie: „Czy elementy nazizmu, zidentyfikowane jako czynniki zbrodni, mogą w jakiejś formie występować również w innych doktrynach lub programach politycznych?”. W trakcie burzy mózgów uczniowie przeprowadzają przegląd znanych im ideologii.
3. Nauczyciel zwraca uwagę na warunki społeczne, ekonomiczne i polityczne, w jakich naziści doszli do władzy w Niemczech.

Faza podsumowująca

1. Zapoznanie się z animacją „Czy nazizm to przeszłość?”.
2. Nauczyciel podsumowuje dyskusję oraz zwraca uwagę na wieloaspektowy charakter zjawiska narodowego socjalizmu.
3. Uczniowie wykonują ćwiczenia 5-8 z sekcji „Sprawdź się”.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują ćwiczenia 1-4 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Michael Burleigh, *Trzecia Rzesza. Nowa historia*, Kraków 2010.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Animacja może zostać wykorzystana przez uczniów indywidualnie lub podczas zajęć w charakterze podsumowania.